

Självständigt arbete (examensarbete), 15 hp, för
Förskolläroarutbildning Utbildningsvetenskap
VT 2017

”Det gäller att inte fega ur”

Pedagogers berättelser om hur de går
tillväga när de upptäcker, misstänker eller
får kännedom om barn som far illa

Jenny Arnesson och Marie Sjöstrand

Sektionen för hälsa och samhälle eller Sektionen för lärande och miljö

Författare

Jenny Arnesson och Marie Sjöstrand

Titel

"Det gäller att inte fega ur".

Pedagogers berättelser om hur de går tillväga när de upptäcker, misstänker eller får kännedom om barn som far illa.

Handledare

Torgny Ottosson

Examinator

Elisabeth Porath Sjö

Abstract

Syftet med studien var att ta reda på hur förskollärare agerar om de upptäcker, misstänker eller får kännedom om barn som far illa, samt hur de uppfattar anmälningsplikten och vilket stöd som pedagogerna erbjuds när de gör en anmälan. För att få reda på detta har vi förutom forskning och litteraturstudier även intervjuat fem stycken verksamma förskollärare och två stycken verksamma förskolechefer på två olika förskolor i södra Sverige. Intervjuerna visar en medvetenhet och erfarenhet hos de olika förskollärarna när det gäller barn som far illa. Resultatet som vi kom fram till var att alla förskollärare som deltog i studien var väl medvetna om sin anmälningsplikt, men att tillvägagångssättet vid en anmälan såg olika ut. Majoriteten av respondenterna var medvetna om vilka tecken de skulle vara uppmärksamma på som kunde innebära att ett barn far illa. Samtliga respondenter ansåg att de hade rätt att få stöd av sin chef i anmälningssituationer. Inget annat stöd erbjöds respondenterna i dessa svåra situationer.

Ämnesord/Keywords

Förskola, Anmälningsplikt, Förskollärare, Pedagog, Socialtjänst, Handlingsplan, Förskolechef, Barn som far illa

Förord

Det har varit oerhört spännande, intressant och lärorikt att arbeta med detta examensarbete. Det har även funnits stunder då det har varit jobbigt, då det är ett berörande och allvarligt ämne som vi valt att skriva om. För oss är det viktigt att pedagoger i förskolan har kunskap om anmälningsplikten. Pedagoger bör även känna till vilka tecken de bör vara uppmärksamma på och hur de ska gå tillväga om de får kännedom om eller misstänker att barn far illa.

Vår förhoppning är att vårt arbete kan bli ett stöd för pedagoger som i framtiden möter barn som far illa, men också att det ger ökad kunskap för att alla människor på bästa sätt ska kunna hjälpa de som inte alltid kan tala för sig – våra barn.

Vi vill rikta ett stort tack till samtliga som varit delaktiga och involverade i vår studie. Utan er hjälp skulle inte detta arbete funnits. Tack till alla förskollärare och förskolechefer som deltagit med sina kunskaper och erfarenheter inom detta område. Vi vill även tacka vår handledare Torgny Ottosson som under arbetets gång gett oss goda råd. Sist men inte minst vill vi tacka våra familjer, vänner och kollegor som funnits där för oss. Tusen tack!

Jenny Arnesson och Marie Sjöstrand

Barnen behöver vuxna med stora öron, stora ögon och inte minst ett stort hjärta (Drugli, 2003).

Innehåll

Förord	3
1. Inledning	6
1.1. Syfte	6
2. Bakgrund.....	7
2.1. Skyldigheter och ansvar.....	8
3. Litteratur och forskningsgenomgång.....	11
4. Teori.....	14
4.1. Anknytningsteori	14
5. Metod.....	16
5.1. Metodval.....	16
5.2. Metoddiskussion.....	16
5.3. Urval	17
5.4. Etiska aspekter	17
5.5. Insamlingsmetod.....	18
5.6. Bearbetning av material.....	18
5.7. Genomförande	19
5.8. Reliabilitet och validitet.....	19
6. Resultat och analys	21
6.1. Beskrivning av de deltagande respondenterna	21
6.2. Upptäckter av barn som far illa	22
6.3. Tillvägagångssätt vid misstanke eller kännedom	22
6.4. Bemötande av barn och föräldrar	24
6.5. Sammanfattning av intervju med förskolechefer.....	25
6.6. Sammanfattande analys	27
6.6.1. Tillvägagångssätt	27
6.6.2. Handlingsplan och stöd	27
6.6.3. Anmälningsplikt	28
6.6.4. Utbildning om barn som far illa	29
6.6.5. Bemötande	29
7. Diskussion.....	31
7.1. Egna reflektioner	34
7.2. Fortsatt forskning.....	34
8. Referenser	35

Bilagor	37
Bilaga 1 – Intervjumall till förskollärare	37
Bilaga 2 – Intervjumall till förskolechef	38
Bilaga 3 – Informationsbrev till förskolechef	39
Bilaga 4 – Informationsbrev	40
Bilaga 5 – Samtyckesbrev	41

1. Inledning

Det finns barn i vårt samhälle som far illa och ofta sker dåden i barnets hemmiljö eller i skolan, två miljöer där barn vistas regelbundet och bör känna sig trygga. Då som barn kan utsättas för är: sexuellt utnyttjande, misshandel och vanvård (Irgens & Moqvist, 2002). Sedan 1998 är alla verksamma pedagoger enligt lag skyldiga att göra en anmälan till socialtjänsten om de får kännedom om, eller misstänker att ett barn far illa (Olsson, 2006). Om en privatperson misstänker att ett barn är utsatt för misshandel bör den agera då alla människor i samhället ska verka för barns bästa.

Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, ska barnets bästa komma i främsta rummet (Barnkonventionen, 2009, artikel 3).

Vi har under våra år som verksamma pedagoger i förskolan träffat på många barn som vi misstänkt farit illa på olika sätt, vilket har lett till anmälningar då vi har anmälningsplikt. Några av anmälningarna har lett till både polisförhör och vittnesmål i tingsrätten. Det är tufft att som pedagog behöva genomgå ett polisförhör och vittnesmål eftersom det påverkar oss på ett personligt plan. Rädsla och osäkerhet är två känslor som vi upplevt i samband med anmälningar, men vi ska verka för barns bästa och därför anmäler vi med förhoppning om att det leder till en positiv förändring för barnet. Vi anser att det är av stor vikt att alla som arbetar med barn vet vilka tecken de bör vara uppmärksamma på och vad som räknas som misshandel.

1.1. Syfte

Syftet med denna undersökning är att genom intervjuer med förskollärare och förskolechefer ta reda på hur de upptäcker och går tillväga om de får kännedom om eller misstänker att barn far illa, samt hur de uppfattar anmälningsplikten och vilket stöd som pedagogerna erbjuds när de gör en anmälan.

2. Bakgrund

Under detta kapitel kommer vi att presentera begreppet ”omsorgssvikt”. Vi kommer också att kort beröra socialtjänsten och FN:s barnkonvention.

Barnmisshandel är ett begrepp som används om barn far illa, men omsorgssvikt används mer och mer och det kan delas upp i fem olika kategorier som: sexuella övergrepp, vanvård, försummelse, fysisk och psykisk misshandel. För många år sedan använde man ordet ”aga” när man talade om slag och sparkar. Idag använder man sig istället av ordet misshandel (Hindberg, 1999). Sverige var först i världen med att 1979 införa ett förbud mot aga. Idag är aga förbjudet i 50 länder (Rädda Barnen, u.å).

Barn har rätt till omvårdnad, trygghet och en god fostran. Barn skall behandlas med aktning för sin person och egenart och får inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling (Föräldrabalken 6 kap. 1§).

FN:s barnkonvention (Unicef, 1989) handlar om barns rättigheter och innehåller olika artiklar. Om ett land väljer att ansluta sig till den ska de respektera och arbeta för barns rättigheter till dess att barnet fyllt 18 år. Sammanlagt har 196 länder valt att förbinda sig till konventionen och Sverige anslöt sig år 1990. Följande rader finns att läsa i artikel 19 som handlar om övergrepp:

Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga lagstiftnings-, administrativa och sociala åtgärder samt åtgärder i utbildningssyfte för att skydda barnet mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, innefattande sexuella övergrepp, medan barnet är i föräldrarnas eller den ena förälderns, vårdnadshavares eller annan persons vård (Unicef, 1989).

Pedagoger i förskolan kan uppmärksamma barn som far illa i hemmet om barnets beteende avviker eller om barnet är utåtagerande. Att vara uppmärksam är viktigt då barn sällan väljer att berätta vad som händer inom familjen. Synliga skador som rivmärken, blåmärken eller skelettskador är kroppslig bestraffning och räknas som fysisk misshandel menar Ekelund & Dahlöf (2005). Vidare bör pedagoger vara uppmärksamma på om föräldrar och barn har skilda meningar om hur skadorna

uppkommit eller om det inte kan ges någon förklaring alls. Om ett barn hånas, blir kränkt, avvisat eller inte blir lyssnat på handlar det om psykisk misshandel. Ett barn som blir utsatt för psykisk misshandel kan bli distanslösa eller ha svårt att anpassa sig i barngruppen på förskolan. Vidare kan de vara tillbakadragna, utåtagerande, oroliga eller rädda för att göra fel (Ekelund & Dahlöf, 2005). Om ett barn utsätts för ett dåd är det ofta av en person som barnet känner och inte kan undvika. Det kan vara föräldrar, styvföräldrar, äldre syskon, vänner, lärare och pedagoger (Irgens & Moqvist, 2002). Det är ofta de yngre barnen som råkar ut för dåden då de inte kan förstå och berätta vad de blir utsatta för. Barn blir ofta utsatta i sin hemmiljö men det händer även i skolan. Platser där barn bör känna sig trygga (Hindberg, 1999).

När en minderårig blir sexuellt utnyttjad av en vuxen människa som vill tillfredsställa sina egna behov handlar det om sexuella övergrepp. Barn utforskar sin sexuella förmåga på olika sätt. Om ett barn börjar visa intresse för att fysiskt utforska andra barn eller om dess sexuella beteende förändras bör man vara uppmärksam. Fysiska tecken som barnet kan ha är bland annat rodnad könsorgan, blödningar, sveda eller har svårt att kissa. Barn som utsätts för sexuella övergrepp kan även få psykiska besvär som ångest, mardrömmar eller psykosomatiska reaktioner som ont i magen menar Ekelund och Dahlöf (2005).

Omsorgsförmåga kan delas in i tre delar: tillfredsställelse, uppfostran och att ge barnet möjlighet att utvecklas efter sin egen förmåga (Hindberg, 1999). Föräldrar ska ha förmåga att sätta sitt eget behov åt sidan då barnets behov kommer först. Barnet ska få tillsyn, mat, kläder, en god hygien och kärlek för att utvecklas. Om barnet inte får detta från föräldrarna kallas det för omsorgssvikt, vilket innebär försummelse och vanvård.

2.1. Skyldigheter och ansvar

I Socialtjänstlagen Kapitel 14. 1§ står det att:

Följande myndigheter och yrkesverksamma är skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa:

1. myndigheter vars verksamhet berör barn och ungdom,
2. andra myndigheter inom hälso- och sjukvården, annan rättspsykiatrisk undersökningsverksamhet, Socialtjänsten, Kriminalvården, Polismyndigheten och Säkerhetspolisen,
3. anställda hos sådana myndigheter som avses i 1 och 2, och
4. de som är verksamma inom yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet och fullgör uppgifter som berör barn och unga eller inom annan sådan verksamhet inom hälso- och sjukvården eller på socialtjänstens område (Socialstyrelsen, 2016).

Det innebär att pedagoger i förskolan enligt lag, sedan 1998, är skyldiga att, vid minsta misstanke om att barn far illa, anmäla det till socialtjänsten (Olsson, 2006). Även som privatperson vänder man sig till socialtjänsten om man vill upprätta en anmälan. Ingen behöver vara säker för att upprätta en anmälan, utan det räcker att det finns misstankar. Det är sedan upp till socialtjänsten att besluta om det ska ske ett ingripande och om en utredning ska påbörjas (Hindberg, 1999). I socialtjänstlagen 50 § nämns det att en utredning ska inledas så fort som möjligt.

BBIC- Barns behov i centrum är en metod som används av socialtjänsten i många olika kommuner. BBIC är till för att förstärka barns delaktighet och ska utgå från barnens behov. Metoden används för att utreda, planera och följa upp barn som är i åldrarna 0-12 år, men även för att barn ska få den hjälp de behöver och för att alla barn ska få samma möjligheter (Socialstyrelsen, BBIC).

Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2003:16) är att på varje arbetsplats bör det finnas rutiner för hur en anmälan går till för att all verksam personal som arbetar med barn och ungdomar ska veta hur och när de ska upprätta en anmälan (Socialstyrelsen, 2003).

Alla verksamma pedagoger i förskolan ska vara insatta i och följa det styrdokument som finns för förskolan, Lpfö 98/16 (Skolverket, 2016). Det innebär att pedagogerna har ett stort ansvar då de bland annat ska försöka se till att alla barn i förskolan ska må bra, ska känna sig trygga, få omsorg och ges stöd i sin utveckling och vid olika svårigheter. Följande två citat är hämtade från Lpfö 98/16 (Skolverket, 2016) och kan kopplas till vårt valda ämnesområde:

Arbetslaget ska ge stimulans och särskilt stöd till de barn som befinner sig i svårigheter av olika slag (Skolverket, 2016).

Förskollärare ska ansvara för att varje barn får sina behov respekterade och tillgodosedda och får uppleva sitt eget värde (Skolverket, 2016).

3. Litteratur och forskningsgenomgång

För att presentera litteratur och forskning kring vårt valda ämnesområde har vi tagit del av litteratur och vetenskapliga artiklar.

Barn har rätt till omvårdnad, trygghet och god fostran. Barn ska behandlas med aktning för sin person och egenart och får inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling (Föräldrabalken 6 kap 1 §).

Barns anknytning till föräldrarna är viktig för barnens utveckling (Hindberg, 2006). En god anknytning är även det bästa skyddet mot vanvård, försummelse, misshandel och övergrepp. Det innebär att misshandel kan påverka barns lärande, hälsa och utveckling. (Svensson & Janson, 2008). Om föräldrarna inte kan ta ansvar för sina barn måste samhället agera. Barnen måste skyddas och stödjas för att de inte ska få en skadlig utveckling (Socialstyrelsen, 2014).

Förskolan är idag en stor del av barns liv. När pedagoger ser, bryr sig om och lär känna barnen finns det en möjlighet att tidigt upptäcka om de mår dåligt. De barn som pedagoger bekymrar sig över behöver mer omsorg och uppmärksamhet än andra barn för att kunna visa tillit. I förskolan bör det finnas möjlighet att hjälpa och stödja barn och sätta in snabba åtgärder som underlättar barnets vardag när det befinner sig på förskolan (Drugli, 2003). I läroplanen står det följande om stöd:

Verksamheten ska anpassas till alla barn i förskolan. Barn som tillfälligt eller varaktigt behöver mer stöd och stimulans än andra ska få detta stöd utformat med hänsyn till egna behov och förutsättningar så att de utvecklas så långt som möjligt (Skolverket, 2016).

Pedagoger kan uppleva sin yrkesroll som problematisk då allt fler barn är i behov av stöd, men inte får dessa behov tillgodosedda. Det menar Drugli (2003) kan resultera i att pedagogen blir påverkad på ett personligt plan. Pedagoger som arbetar med utsatta barn behöver lära känna och få en fungerande relation till barnet. Det är då viktigt att de får handledning för att få hjälp att förändra sin egen uppfattning och sitt förhållningssätt. Om pedagoger inte får stöd i svåra situationer kan de bli frustrerade, trötta och utbrända, vilket kan påverka deras förhållningssätt och hur de bemöter barnen. För att

kunna reflektera över och förändra sitt eget förhållningssätt behöver pedagogerna få tillgång till ny forskning och även kompetensutveckling.

I förskolan är det viktigt att pedagoger har ett bra samarbete med barnens föräldrar (Fahrman, 1993). Föräldrarna är de som känner sina barn bäst och det är därför viktigt för pedagoger att bygga upp en bra relation med dem för att kunna förstå vad det enskilda barnet behöver för att må bra och fungera i förskolans verksamhet. Relationen mellan förskola och hem bör vara nära och förtroendefullt (Drugli, 2003), då kontakten är en viktig del av barnuppfostran (Svensson & Janson, 2008). Förskolan ska vara ett komplement till hemmet. Förskolan ska även skapa de bästa förutsättningarna för barns utveckling och lärande. Pedagoger bör respektera föräldrarna och bidra till uppfostran av barnen och inte försöka ersätta den om den saknas.

Arbetslaget ska samarbeta med hemmen när det gäller barnens fostran och med föräldrarna diskutera regler och förhållningssätt i förskolan (Skolverket, 2016).

Barn som far illa kan via sitt beteende signalera att de behöver skydd och stöd, men det kan även vara så att de far illa utan att visa några synliga symtom. WHO - World Health Organizations beskrivning av barnmisshandel är att barn utsätts för sexuella övergrepp, fysisk och emotionell misshandel och försummelse. Detta menar WHO kan skada barns värdighet, utveckling och hälsa (Söderman & Jackson, 2011). Några signaler som barn med förändrat beteende kan visa är aggressivitet, hyperaktivitet, ängslighet och passivitet. Söderman och Jackson (2011) fortsätter sedan att nämna BVC-sjuksköterskor och deras upplevelser och erfarenheter av barn som far illa. De tecken som fångade sjuksköterskornas uppmärksamhet var synliga skador som blåmärken, brännskador och barn som inte verkade trivas hemma. Även skador som förklarades bort på ett gåtfullt sätt. Vidare berättade sjuksköterskorna att utsatta barn även kunde vara utåtagerande eller hämmade, sorgsna, ledsna eller bekymrade vilket ledde till insikten om att barnet kanske far illa (Söderman & Jackson, 2011).

Alla verksamma pedagoger har en skyldighet att anmäla om de misstänker eller får kännedom om att barn far illa, men långt ifrån alla gör en anmälan. Tidigare forskning visar att en orsak till att anmälan inte görs är att pedagogerna inte har uppfattat barnets situation som tillräckligt allvarlig (Svensson & Janson, 2008), eller att de har

otillräcklig kunskap om misshandel (Svensson, Andershed & Janson, 2015). En annan orsak till att pedagoger väljer att inte anmäla kan vara på grund av att de inte vet i vilket utsträckning barnet far illa (Toros & Tiirik, 2014), eller att de är rädda att missta sig och väntar då hellre på att föräldrarna eller någon annan instans ska lösa problemet (Sundell, 1997).

Ytterligare orsaker till att pedagoger väljer att inte göra en anmälan kan vara att de tror att förskolan har tillräckliga resurser för att kunna hjälpa barnet (Svensson & Janson, 2008), men även att pedagoger känner en osäkerhet i kontakt med barnens föräldrar och att en anmälan gör mer skada än nytta (Svensson, Andershed & Janson, 2015). I de fall där föräldrarna kan reagera med våld, hot eller ilska mot pedagogen rekommenderar socialstyrelsen (2014) att alla i arbetslaget skriver under den berörda anmälan.

De flesta pedagoger väljer att göra en anmälan när de upptäcker att barn far illa. En del pedagoger avvaktar och samlar bevis först, medan andra pedagoger väntar och ser om barnet far illa upprepade gånger under en längre period (Toros & Tiirik, 2014). En anmälan kan vara livsomvändande för ett barn men det kan också resultera i en sämre relation mellan föräldrarna och den pedagog som gjorde anmälan. Det kan även hända att familjen flyttar och att barnet inte får det stöd som det behöver. Ett byte av förskola och BVC kan påverka barnet och dess utveckling negativt då utomståendes insyn och barnets chanser att knyta an till personer förstörs då föräldrarna får svårt att lita på någon som har kontakt med barnet (Backlund, Wiklund & Östberg, 2012).

4. Teori

Under detta kapitel kommer anknytningsteorin att presenteras då vi bedömer den som relevant för vår studie. Det finns barn som behöver extra stöttning då föräldrarna inte klarar av att erbjuda barnet den omsorg som det behöver (Drugli, 2003). Vi valde denna teori då pedagoger har ett ansvar i förskolan att tillgodose och stötta varje barns enskilda behov, men även för att pedagoger i förskolan blir en trygg anknytningsperson för barnet efter föräldrarna (Karlsson, 2012).

4.1. Anknytningsteori

Anknytningsteorin handlar enligt Karlsson (2012) om den förmåga barn har till anknytning och det var John Bowlby som gav upphov till den.

Ett nyfött barn har ingen förmåga att klara sig på egen hand, utan måste få omvårdnad av vuxna för att överleva. Därför har alla barn medfödda beteenden som till exempel att gråta, att hålla sig fast, att fästa blicken och att le. Dessa olika beteende ska göra att de som tar hand om barnet ska känna en vilja att vårda det. Karlsson (2012) menar att föräldrar bör vara både en "hamn" och en "bas", vilket innebär att de ska finnas där och skydda barnet men samtidigt ge barnet utrymme att utforska omgivningen och på det sättet skaffa sig nya erfarenheter. Om föräldern och barnet inte har en fungerande kommunikation måste familjen få hjälp snarast för att undvika att barnet får neurofysiologiska skador eller en desorganiserad anknytning (Karlsson, 2012).

Broberg beskriver i sin bok *Anknytning i praktiken* (2008) att utifrån anknytningsteorin utformade Bowlbys kollega, Ainsworth, metoden Främmande situation (Strange Situation Procedur/SSP). Det är en metod som används för att observera hur barnet växlar mellan anknytningsbeteende och utforskande beteende. Ainsworth delar in anknytningsmönstret i typ A, B, C och D.

När barnet har en trygg anknytning betecknar Ainsworth det som typ B. Det innebär enligt Karlsson (2012) att de som vårdar barnet är de som ger barnet skydd och närhet. När barnet vill utforska sin omgivning finns vårdarna där som en trygghet att komma tillbaka till om barnet upplever något som skrämmande.

Typ A innebär otrygg/undvikande anknytning där vårdarna inte har förmågan att ge barnet den närhet det behöver. Det gör att barnet stänger av behovet av närhet och lägger mer fokus på att utforska omgivningen. Typ C innebär otrygg/ambivalent/motspänstig anknytning där vårdnadshavarna har ett för barnet oförutsägbart beteende. De allra flesta barn kan man kategorisera i typerna A, B och C men inte alla. De barn som, när de utsätts för en situation som är främmande för dem, reagerar olika varje gång hamnar under typ D.

5. Metod

Under denna rubrik presenterar vi den metod vi valt för att samla in vår empiri. Vi presenterar även urvalsgruppen för våra semistrukturerade intervjuer, tillvägagångssättet för vårt valda undersökningsområde, de etiska aspekterna och hur vi genomfört vår studie.

5.1. Metodval

I denna studie undersöks hur forskollärare upptäcker och går tillväga om de misstänker eller får kännedom om att barn far illa. För att finna svaret på detta ansågs kvalitativ undersökningsmetod vara lämpligast. Semistrukturerade intervjuer har använts för att finna svar på våra frågor. Vid semistrukturerade intervjuer används en förutbestämd mall, men som forskare kan man även vara flexibel och ändra på frågornas ordning (Denscombe, 2009), vilket är en fördel. Andra fördelar med semistrukturerade intervjuer är att forskaren får in det antal svar som är tänkt eftersom tiden för intervjun är planerad. Nackdelen med semistrukturerad intervjumetod är att det är ganska tidskrävande att sammanställa och transkribera materialet (Denscombe, 2009).

Holme & Solvang (1997) menar att det är viktigt att frågorna som används är relevanta till det valda ämnesområdet och att man som forskare försöker sätta sig in i respondenternas situation för att erhålla fakta. Vi valde att använda oss av intervjuer då vi ansåg att det var det tryggaste sättet för respondenterna att delge oss sin information. För att respondenterna skulle få en möjlighet att svara på frågorna med egna ord och utifrån sina erfarenheter valde vi att använda oss av öppna frågor. En alternativ undersökningsmetod var enkäter, men vi bedömde att det skulle bli för opersonligt och att respondenterna då inte skulle delge oss lika mycket information.

5.2. Metoddiskussion

Vi anser att genomförandet av våra intervjuer har gått bra och att intervjuerna var mycket givande för oss. Det svåra med att genomföra intervjuerna var att hitta lämpliga tider som passade både oss forskare och våra respondenter. De deltagande respondenterna delgav oss mycket bra information som vi sedan fick användning för i vår studie. Stämningen under intervjuerna kändes avslappnad och vi upplevde att respondenterna vågade tala fritt utifrån sina erfarenheter och kunskaper. Vi anser att vår

valda datainsamlingsmetod var bäst lämpad för vår studie och dess syfte. Vi hade velat fortsätta forska lite djupare i detta ämne och även intervjuat fler respondenter, men detta ansåg vi var omöjligt inom den tidsram vi hade för denna studie.

5.3. Urval

I denna studie valde vi att använda oss av ett subjektivt urval. Det innebär att urvalet har handplockats av forskaren som sedan tidigare har kunskaper i ämnet som ska undersökas. Forskaren väljer respondenter som kan ge värdefull empiri och som känns relevanta för undersökningen (Denscombe, 2009). Vi valde ut två förskolor i södra Sverige som vi kände till sedan tidigare och som vi ansåg kunde ge oss värdefull empiri.

Eftersom vi bor i olika kommuner delade vi upp intervjuerna och kontaktade respondenterna på två sätt. På den ena förskolan fick förskolechefen via e-post information om vår studie och vårt syfte. Därefter valde hon ut tre förskollärare som vi fick möjlighet att intervju. På den andra förskolan kontaktades respondenterna privat och de fick därefter muntligt och via e-post information om studien och dess syfte. Då vi ville undvika att få samma resultat valde vi att använda oss av två olika förskolor i två kommuner. Vi bedömde att risken fanns att respondenterna hade svarat likadant om vi enbart hade valt en kommun. Urvalsgruppen bestod till slut av två förskolechefer och fem förskollärare. Respondenterna var kvinnor i blandade åldrar med olika lång arbetslivserfarenhet inom förskolans verksamhet. Vi hoppades att detta skulle resultera i varierande empiri till vår studie.

5.4. Etiska aspekter

Respondenterna som deltog i denna studie behandlas konfidentiellt och fingerade namn används för att inte någon ska kunna identifiera de medverkande. Alla medverkande respondenter fick innan intervjuerna förfrågan om ifall ljudinspelning fick ske under intervjuerna. De fick också information om studiens syfte och att de när som helst hade rätt att avbryta sin medverkan. Vi valde att arbeta utifrån Vetenskapsrådets (2002) fyra etiska grundprinciper i denna studie, vilka är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet.

Efter att denna studie är klar och godkänd av examinator kommer all insamlad empiri att förstöras för att inga obehöriga ska få tillgång till den. De enda som kan komma att ta del av vår insamlade empiri är vår handledare och examinator om de anser att det finns tveksamheter kring vårt arbete. Respondenterna fick information om att studien kommer att publiceras och finnas tillgängligt för allmänheten på internet. All information ovan fick respondenterna i informationsbrev och samtyckesbrev. De fick möjlighet att läsa informationen i lugn och ro och sedan skriva under när de bestämt om de ville delta i studie. Breven avslutades med kontaktuppgifter till oss och till vår handledare ifall respondenterna behövde kontakta oss för mer information eller om de hade några frågor.

5.5. Insamlingsmetod

Ljudinspelningar och anteckningar användes för att samla in empiri till denna studie. Det valdes för att vi skulle kunna lyssna på empirin flera gånger för att inte missa information som kunde vara viktig för studiens resultat. Det gav också oss som forskare en möjlighet att återge respondenternas exakta ord. Nackdelen med ljudinspelning är att den endast spelar in det som sägs och inte respondentens kroppsspråk (Denscombe, 2009). Kroppsspråket hade vi istället möjlighet att anteckna i vårt anteckningsblock om vi kände att det var av stor vikt.

5.6. Bearbetning av material

När intervjuerna hade genomförts bearbetade vi den insamlade empirin. Den inspelade empirin fördes över från mobiltelefonen till datorn och filerna lades sedan över på ett USB-minne, vilket låstes in. Denscombe (2009) anser att det är viktigt att empirin förvaras på ett säkert sätt för att inga obehöriga ska komma åt empirin. Därefter raderades filerna på telefonen och vi började läsa och lyssna igenom den insamlade empirin och därefter transkriberades och sammanställdes allt. När vi sammanställde empirin använde vi oss av post-it-lappar som vi placerade i olika högar. Dessa högar bildade sedan våra rubriker, vilka vi har utgått ifrån i vårt resultat.

5.7. Genomförande

Vi kontaktade förskolecheferna på förskolorna via privata meddelande på Facebook och e-post. De fick därefter information om vår studie och dess syfte via en informations- och samtyckesblankett. Fyra intervjuer genomfördes under en och samma dag, medan tre av intervjuerna genomfördes veckan efter vid tre olika tillfällen då det var svårt att hitta tider som passade både oss, respondenterna och verksamheten.

Vi valde att genomföra intervjuerna var för sig då vi bor i olika kommuner. Respondenterna valde själva ut en plats som de ansåg vara lämplig för intervjun och deras val föll på personalrum och mötesrum. Samtliga respondenter intervjuades enskilt då de arbetar på olika avdelningar. Varje intervju tog cirka 20 minuter och dokumenterades med hjälp av ljudinspelning via mobiltelefon och anteckningar. Vi valde att använda oss av ljudinspelning för att kunna lägga all fokus på respondenterna och det som de valde att delge oss (Denscombe, 2009). Underlaget för intervjuerna var vår intervjumall, men vi kunde vara flexibla och ställa följdfrågor om vi ansåg att det behövdes. Den insamlade empirin användes enbart för att ge oss svar på syftet med vår studie.

5.8. Reliabilitet och validitet

Reliabilitet handlar enligt Trost (2010) om hur tillförlitlig undersökningen är. För att nå en god reliabilitet är det en fördel om alla intervjuerna görs vid samma tillfälle. Det är också bra om intervjuerna spelas in eftersom forskaren då har möjlighet att lyssna på intervjuerna flera gånger vilket kan ge forskaren en djupare förståelse. I vår studie gjordes fyra av sju intervjuer vid ett och samma tillfälle. Vi spelade in intervjuerna för att kunna lyssna på dem flera gånger vilket ökade reliabiliteten. Vår studie går inte att generalisera då den endast innefattar ett litet antal intervjuer. Det är upp till varje läsare att bedöma om den information vi gett kan vara överförbar på andra studier (Denscombe, 2009). Begreppet validitet innebär enligt Trost (2010) att man verkligen undersöker det man vill ha reda på. Som forskare bör man alltid sträva efter att få förståelse för hur respondenten tänker och resonerar. I vår undersökning valde vi att intervjua pedagoger och förskolechefer på två olika förskolor i olika kommuner. Vi intervjuade dem personligen vilket gjorde att validiteten blev relativt hög. Frågorna vi ställde var utformade för att passa syftet och vår studie bäst. Respondenterna hade

möjlighet att svara utförligt på frågorna och vi hade möjlighet att ställa följdfrågor då vi valde att använda oss av semistrukturerade intervjuer. Citat från den insamlade empirin presenteras i resultatdelen.

6. Resultat och analys

Under denna rubrik redovisas resultatet av det vi fått fram från våra intervjuer. Vi har kategoriserat resultatet från intervjuerna med förskollärarna under följande tre rubriker som vi tycker stämmer överens med vårt syfte och våra frågeställningar:

- Upptäckter av barn som far illa
- Tillvägagångssätt vid misstanke och kännedom
- Bemötande av barn och föräldrar

Vi skiljer på resultatet från intervjuerna med pedagogerna och intervjuerna med förskolecheferna då vi ställt olika frågor till dem. Resultatet från intervjuerna med förskolecheferna redovisas under följande rubrik:

- Sammanfattning av intervjuer med förskolechefer

6.1. Beskrivning av de deltagande respondenterna

Under denna rubrik presenteras en kort beskrivning av de deltagande respondenterna, samt information om hur länge de har varit verksamma i förskolans verksamhet.

- Inger är förskollärare och avslutade sin utbildning 1977. Hon har varit verksam inom förskolans verksamhet i 27 år.
- Kristina är förskollärare och avslutade sin utbildning 2014. Hon har varit verksam pedagog i ca 25 år.
- Emma är förskollärare och avslutade sin utbildning 2017. Hon har arbetat på förskola i 2 veckor.
- Stina är förskollärare och har arbetat på förskola i 30 år. Hon utbildade sig under 1980-talet.
- Anita är förskollärare och har arbetat på förskola i 27 år.
- Anna är utbildad förskollärare och har varit verksam pedagog sedan 1993, men arbetar sedan hösten 2015 som förskolechef.
- Pernilla är förskollärare och arbetar som förskolechef sedan 2013.

6.2. Upptäckter av barn som far illa

Av våra fem respondenter var det tre som någon gång under sin verksamma tid i förskolan träffat på barn som på ett eller annat sätt farit illa. De tre hade varit med om att göra anmälan till socialtjänsten. Anmälan gällde fysisk- och psykisk misshandel, sexuella övergrepp men också vanvård. De andra två respondenterna hade aldrig träffat på barn som farit illa eller gjort en anmälan. Samtliga respondenter var dock medvetna om sin skyldighet att vid minsta misstanke eller kännedom göra en anmälan.

Av de intervjuade pedagogerna upplevde endast Inger att hon fått tillräckligt med kunskap med sig i sin utbildning om hur hon upptäcker och går tillväga när hon möter barn som far illa. Emma, Stina, och Anita upplevde inte att de fått någon kunskap i ämnet genom sin utbildning. Anita nämnde att hon möjligtvis fått någon föreläsning under sin utbildning, men kunde inte minnas något mer. Kristina kände att den större delen av sin kunskap har hon fått genom erfarenhet i sitt arbete.

Respondenterna berättade att de tecken som får dem att reagera och misstänka att barn far illa är barn med onormala skador och blåmärken på ställen där barn vanligtvis inte har blåmärken och barn som inte blir hämtade på förskolan. Barnet kan även visa ett förändrat beteende, vara "skotträdd" och reagera på hastiga rörelser och plötsliga ljud. Ett förändrat beteende och agerande hos föräldrarna, brännmärke och barn som tar för mycket ansvar hemma är också tecken som gör pedagogerna misstänksamma.

Det är mycket svårare med de barn som är oroliga, rädda och som ska vara till lags och som ska vara så duktiga. Jag hade nån liten tjej som var sådär jätte, jätte, jätteduktig och tagit hand om allting så man känner att, aha, det är kanske det hon gör hemma - tar hand om mamma. Det är de små detaljerna (Inger).

6.3. Tillvägagångssätt vid misstanke eller kännedom

Som tidigare nämnts hade alla respondenter vetskap om sin anmälningsplikt när det gäller barn som far illa. Däremot skiljde sig deras kunskap om hur de skulle gå tillväga om de fick kännedom eller misstanke om att barn far illa.

Jag har fått lite information i skolan att man ska anmäla, men inte hur man går tillväga eller så (Emma).

Majoriteten av respondenterna berättade att de först pratade med sina kollegor och därefter med sin chef. Det var sedan chefen som fick ta beslut om en anmälan skulle göras. Inger och Stina berättar att de även kan ringa socialtjänsten och rådfråga om de känner oro för ett barn. Socialtjänsten kan då hjälpa oss att avgöra om en anmälan bör göras eller om vi ska avvakta. Tillvägagångssättet var även olika beroende på vad misstanken gällde. Inger berättade att om misstanken gällde sexuella övergrepp anmälde de direkt utan vårdnadshavarens vetskap. Då ligger vi lågt och låtsas som ingenting. Detta beskrev Inger som jättejobbigt och att väntan var helt fruktansvärd. Gäller det en annan form av misshandel tar majoriteten av respondenterna först kontakt med sin chef. Därefter har man ett samtal med föräldrarna och berättar vad barnet har sagt och att man måste göra en anmälan.

Sen beror det ju på vad det är för anmälan eller beror ju på vad vi upptäcker tänker jag. Upptäcker vi liksom att det är någonting med misshandel eller sådana saker måste vi ju agera direkt, men så har det ju inte varit. Utan nu har man ju kunnat prata med föräldrar, pratat med socialtjänsten och tagit det på den vägen. Det har inte varit några direkta omhändertagande (Anita).

Alla respondenter var medvetna om att det på deras arbetsplats fanns en skriven handlingsplan. Inger ansåg att det var bra med handlingsplaner då de kan användas till det mesta och att man då slipper ta allting själv. Kristina berättade att de har handlingsplanen i en pärm och att alla pedagoger ska känna igen och veta var den står. Trots handlingsplanen kände hon störst trygghet i sina kollegor och förskolechef.

Majoriteten av respondenterna upplevde att det var jobbigt att göra en anmälan när man får kännedom om att ett barn far illa. När respondenterna får frågan om de någon gång har valt att inte anmäla på grund av rädsla så blir svaret nej. Anita berättade att hon är orolig över att missa ett barn som far illa. Hade det hänt något och hon inte hade gjort en anmälan så hade hon haft svårt att acceptera det då hon tar det väldigt personligt. Stina ansåg att det var viktigt att inte dra förhastade slutsatser, men man får inte heller fega ur och gömma det under mattan och tänka att det inte är något. Utan hon menade att man måste ta tag i det om man misstänker att ett barn far illa. Även Emma nämnde att man måste våga göra en anmälan, även om det innebär att en familj blir splittrad.

Man är ju livrädd att missa faktiskt, jag tänker såhär att även om jag har gjort en del anmälningar så har man missat jättemånga under alla åren. Och sen tänker jag så här också nu till exempel, häromdagen i tidningen så stod det om en kille som råkade dit ständigt för narkotikamissbruk och sådant, och jag vet ju vilken den killen är han var min första anmälning när han var sju år. Och det har bara gått åt helsike ändå för honom, och där gjordes inga åtgärder. Så då kan man ju undra vad om det hade blivit annorlunda för honom om det gjorts någon åtgärd (Anita).

6.4. Bemötande av barn och föräldrar

När det kommer till bemötande av föräldrarna ansåg Kristina att man som pedagog måste bemöta dem på ett bra sätt även om det finns misstankar om att barnet far illa. Anita blir lite mer reserverad i sitt möte med föräldrarna. Hon menade att det är svårt att veta hur man ska bemöta föräldrarna då man inte vet hur de reagerar på en anmälan. Inger ansåg att det är viktigt att vara ärlig mot föräldrarna. För det är inte roligt att få ett brev hem där det står att man är misstänkt för något menar hon. Emma ansåg att det var svårt och visste inte riktigt hur hon skulle agera. Stina berättade att hon försöker bemöta föräldrarna på ett bra sätt samtidigt som hon försöker ta reda på om barnet far illa eller inte.

Det beror ju på lite vad det handlar om känner jag, jättesvårt! Jag vet faktiskt inte hur jag skulle göra (Emma).

Mycket bygger på relationer menar Inger. För att barn ska våga berätta tror hon att det är viktigt att man har en bra relation till barnet. Det är lätt att släta över något som ett barn berättar, men som pedagog måste man lyssna på det som barnet berättar menar hon. Majoriteten av respondenterna ansåg att det även var viktigt att de hade en bra relation till föräldrarna.

Att göra en anmälan är tufft anser Inger, men trots det har hon ändå haft en bra relation till föräldrarna efteråt. Det kan i vissa situationer kännas svårt, men hon försöker ändå behålla någon form av relation till föräldrarna. Anita berättade att hon blir mer omhändertagande, lyhörd och extra försiktig i sitt möte med barn som far illa. Hon berättade att hon lyssnar på barnet om de säger något och försöker kanske få fram något genom att gå runt själva ämnet, utan att ställa direkta frågor. Inger ansåg att om ett barn

har kaos i sin hemmiljö är det viktigt att vara där för barnet och att det får känna sig tryggt med henne på förskolan.

Jag vet när jag gjorde en anmälan på sexuella övergrepp. Jag klarade knappt av att se den pappan. Det var jättejobbigt (Inger).

6.5. Sammanfattning av intervju med förskolechefer

Anna är förskollärare och arbetar sedan hösten 2015 som förskolechef. Hon upplevde att hon inte fått någon beredskap för att upptäcka och hjälpa barn som far illa. I hennes utbildning berörde de dock ämnet när de läste psykologi. Man berörde inte området på djupet utan det var mer allmänt och att barn har olika förutsättningar. Pernilla är förskollärare och har sedan 2013 arbetat som förskolechef. Hon upplevde att hon under sin utbildning fått beredskap att upptäcka och hjälpa barn som far illa, men att hon fått mycket av sin erfarenhet längs med vägen. Båda förskolecheferna hade någon gång under sin verksamma tid i förskolan träffat på barn som varit illa.

Båda förskolecheferna berättar att det ofta finns en känsla för att något inte står rätt till med ett barn. Det är viktigt att lyssna på magkänslan ansåg Pernilla. Anna berättade att hon behöver något konkret att gå på. Därför ber hon alltid sin personal som känner oro över ett barn att anteckna datum och det som barnet berättat för dem som de anser är utöver det vanliga. De äldsta barnen kan ge uttryck för om något är fel verbalt, men det är svårare att upptäcka de små barnen då de inte kan uttrycka sig verbalt. Det är bra att anteckna saker man känner oro över för att sedan kunna gå tillbaka i anteckningarna och se om man ser något mönster. Ser man det finns det ju en anledning till att tro att någonting inte stämmer. I vissa fall ansåg hon att man kan lyfta det barnen har sagt med föräldrarna och se om föräldrarna ger en rimlig förklaring.

När det gäller anmälan berättade förskolecheferna att det är de som är ansvariga för anmälan, men att de tar beslutet tillsammans med det berörda arbetslaget. Förskolecheferna nämnde inget om att pedagogerna erbjuds stöd från kommunen när det gäller anmälningar. De nämnde dock att de stod bakom sin personal och stöttade dem när det gäller anmälningar. En anmälan ska vara så tydlig som möjligt och ska vara objektiv, inga egna värderingar ska vara med berättar Anna. En anmälan ska enligt Pernilla innehålla föräldrarnas och barnets namn, personnummer, adressuppgifter och

en utförligt beskriven händelse. Vidare finns det i hennes kommun en bra mottagningsgrupp dit de kan ringa anonymt och fråga.

Jag står ju bakom i deras beslut så att det inte är de som avdelning eller som person. Men det är ju alltid till dem de kommer tillbaka om socialtjänsten vill ha mer kött på benen och veta (Anna).

Båda förskolecheferna berättade att de har en handlingsplan för hur de går tillväga i svåra när de träffar på utsatta barn i sina verksamheter. Pernilla nämnde att de har en handlingsplan i form av att pedagogerna alltid i första hand tar kontakt med henne om de misstänker att ett barn far illa. I vissa fall har de samtal med vårdnadshavarna, men om det gäller sexuella övergrepp eller misshandel måste de agera direkt. Det händer även att socialsekreterare kommer ut och då har de samtal tillsammans med föräldrarna.

Anna berättade att i hennes kommun har det nu inletts ett samarbete med socialtjänsten då de ansåg att samarbetet inte fungerat så bra. De vet inte vad socialtjänsten ville veta eller vad de ville ha med på en anmälan. Genom samarbetet ska de få mer information och ett dokument med de uppgifter som socialtjänsten anser sig behöva vid en anmälan.

Båda förskolecheferna beskrev att anmälningsplikten innebär en skyldighet att anmäla om de misstänker eller får kännedom om barn som far illa. De upplevde även att personalen var medvetna om sina skyldigheter och hur de går tillväga om de möter barn som far illa. Pernilla nämnde att det är svårt första gången man hamnar i det, men säger sig vara öppen som förskolechef och var övertygad om att pedagogerna skulle höra av sig till henne direkt om de misstänker eller får kännedom om att barn far illa. Anna berättade att hon alltid informerar de nya föräldrarna som kommer till förskolan om pedagogernas anmälningsplikt. De båda förskolecheferna berättar att de aldrig avstått att anmäla på grund av rädsla. Däremot berättade Anna att det har funnits situationer där hon har övervägt om det är ett fall att anmäla eller inte. Istället för att göra en anmälan har föräldrarna kallats in och de har då informerats om att det finns oro kring barnet och därifrån har de sedan försökt hjälpa familjen på andra sätt.

Är detta till gagn för att barnet kommer få det bättre för att vi gör en anmälan, eller ska vi hjälpa föräldrarna på ett annat sätt (Anna)?

6.6. Sammanfattande analys

6.6.1. Tillvägagångssätt

Barnmisshandel kan påverka barns hälsa, lärande och utveckling (Svensson & Janson, 2008). Det innebär att i de situationer där vårdnadshavarna inte kan ta ansvar för sitt barn måste samhället rycka in och agera, stötta och skydda barnet (Socialstyrelsen, 2014). Enligt lag är alla pedagoger verksamma i förskolan skyldiga att göra en anmälan till socialtjänsten om de får kännedom om eller misstänker att barn far illa. Vårt resultat av undersökningen visar att samtliga respondenter var väl medvetna om sin anmälningsplikt, men att tillvägagångssättet fram till anmälan skiljde sig åt. En av respondenterna berättade att hon hade fått information om att hon hade anmälningsplikt, men hon visste inte hur hon skulle gå tillväga vid en anmälan. För oss är det viktigt att alla verksamma pedagoger vet hur de ska agera om de får kännedom om eller misstänker att barn far illa. Om en pedagog känner sig osäker och inte vet hur de ska gå tillväga vid misstanke är det nog lätt att pedagogen blundar och väljer att inte agera. Samtliga respondenter berättade att de först samtalade med sina kollegor när de misstänkte att ett barn far illa. Därefter informerade de sin chef som sedan fick ta ställning till om en anmälan skulle upprättas eller inte. Chefen var den som stod för anmälan. Hade pedagogerna känt sig tryggare om det hade funnits bestämda riktlinjer och anvisningar för vad som ska anmälas och hur en anmälan upprättas?

6.6.2. Handlingsplan och stöd

Söderman och Jackson (2011) nämner att en avsaknad av handlingsplan kan innebära att en anmälan till socialtjänsten uteblir. Vår studie visar att samtliga respondenter hade handlingsplaner på sina arbetsplatser. Dock upplever vi att några av respondenterna är osäkra över innehållet i handlingsplanen. Kan det vara så att handlingsplanen glöms bort då den kanske inte används så ofta? Vi anser att det är viktigt att det finns en handlingsplan på varje arbetsplats så att pedagogerna vet hur det ska agera och gå tillväga i svåra situationer. De måste även veta var den är förvarad och vad den innehåller.

Samtliga förskollärare ansåg att de hade rätt att få stöd av sin chef om de övervägde, gjorde eller hade gjort en anmälan. Förskolecheferna nämnde inget om att pedagogerna erbjuds stöd från kommunen i dessa situationer. De nämnde dock att de stöttade sin personal när en anmälan skulle göras. Vi anser precis som socialstyrelsen (2014) att pedagoger kan behöva stöd från sin arbetsplats eller socialtjänsten i dessa tuffa situationer. En pedagog ska inte behöva gå igenom en anmälan på egen hand då det kan bidra till att de blir utbrända, trötta och frustrerade (Drugli, 2003).

6.6.3. Anmälningsplikt

Vi kunde utifrån vårt resultat utläsa att pedagogerna hade olika uppfattningar om anmälningsplikten och när de skulle göra en anmälan. En respondent berättade att om de misstänker sexuella övergrepp måste de agera direkt, medan en annan respondent har avvägt om det är ett fall att anmäla eller om de kunde hjälpa familjen på ett annat sätt. Toros & Tiirik (2014) nämner att en del pedagoger avvaktar med att anmäla och istället samlar mer bevis och någon väntar och ser om barnet far illa vid upprepade tillfällen under en längre period. Detta anser vi går emot lagen och vår anmälningsskyldighet som säger att så fort misstanken finns att barn far illa är vi skyldiga att göra en anmälan. Det är inte vi som ska ta beslutet om situationen är tillräckligt allvarlig eller inte. Det beslutet måste socialtjänsten ta. Vi upprättar hellre en anmälan för mycket, än en för lite.

Långt ifrån alla pedagoger som är verksamma i förskolan gör en anmälan när de misstänker att barn far illa. Vi har under arbetets gång funderat mycket på vad det kan bero på. Kan det vara som Svensson, Andershed och Janson (2015) nämner att pedagoger inte har tillräckligt med kunskaper om misshandel? Eller kan det vara som Svensson & Janson (2008) nämner att pedagoger inte har uppfattat barnens situation som tillräckligt allvarlig? Oavsett orsak så måste alla pedagoger i förskolan sätta barnen först och tänka på deras bästa. Vi förstår att man som pedagog ibland inte vågar göra en anmälan eftersom det kan påverka relationen till barnets föräldrar negativt. Vi anser att man som pedagog måste försöka bortse från det och istället tänka att vi gör en anmälan för att vi känner oro för barnet och vill hjälpa familjen.

BVC-sjuksköterskor nämner att brännskador, blåmärken och ett förändrat beteende hos barnet är tecken som fångar deras uppmärksamhet och som får dem att misstänka att ett barn far illa (Söderman & Jackson, 2011). Dessa tre tecken nämnde även våra respondenter, men de nämnde även barn som får ta ansvar hemma, barn som inte blir hämtade, ett förändrat beteende hos föräldrarna och barn som reagerar på hastiga rörelser och plötsliga ljud. Om ett barn har blåmärken på ett ben upprepade gånger vet vi att pedagoger oftast inte upprättar en anmälan trots att de tycker det verkar misstänkt. Om de väljer att avvakta med en anmälan för att se om fler skador uppkommer, anser vi att det är tjänstefel då lagen säger att vi är skyldiga att anmäla vid minsta misstanke. Pedagoger har en misstanke eftersom de vill se om skador återkommer, samtidigt som de vet att många yngre barn ofta har blåmärken på sina ben då de springer omkull under leksituationer. Detta gör det svårt för oss att veta när vi ska anmäla.

6.6.4. Utbildning om barn som far illa

Endast en respondent i vår undersökning ansåg att hon fått kunskaper om barn som far illa. De andra respondenterna hade bara berört ämnet eller fått någon enstaka föreläsning. Vi menar att det borde finnas med som ett tydligt inslag i dagens förskolläraryt utbildning. Vi anser också att det borde införas tydliga gränser över vad som ska anmälas. Det bör göras för att pedagoger ska veta när de ska göra en anmälan, då pedagoger har olika definitioner på begreppet ”barn som far illa” och tolkar lagen på olika sätt. Sundell (1997) menar att avsaknaden av denna gräns bidrar till en ökad osäkerhet hos pedagogerna. Hade det funnits en tydlig gräns hade kanske pedagoger känt sig tryggare när de överväger att göra en anmälan. Det kunde även bidragit till att fler pedagoger vågat upprätta en anmälan om de misstänker att barn far illa.

6.6.5. Bemötande

Anknytningsteorin påvisar att det är viktigt att föräldrar bygger upp en trygg bas för sitt barn. För att bygga en trygg bas för sitt barn behöver man möta barnet när det är ledset och behöver stöd. Om barnet får en trygg bas till föräldern utvecklas barnet optimalt och vågar utforska världen. Att, som barn, inte ha en trygg bas till sina föräldrar kan bidra till att barnets utveckling påverkas negativt (Karlsson, 2012).

Vi ser en tydlig koppling till denna teori i vårt resultat. Majoriteten av respondenterna ansåg att skapa trygghet och en bra relation till barn och föräldrar var viktigt. En av respondenterna menar att mycket bygger på relationer och att det är viktigt att man som pedagog har en bra relation till barnen. Detta trodde hon ökade chansen till att utsatta barn kanske vågar berätta för pedagogerna. I läroplanen kan vi läsa följande rader:

Förskolan ska lägga grunden för ett livslångt lärande. Verksamheten ska vara rolig, trygg och lärorik för alla barn som deltar. Förskolan ska erbjuda barnen en god pedagogisk verksamhet, där omsorg, fostran och lärande bildar en helhet (Skolverket, 2016).

Det innebär att pedagoger ska sträva efter att varje barn får omsorg och känner sig tryggt i förskolan. En av respondenterna ansåg att om barnet har kaos i sin hemmiljö är det viktigt att finnas där för barnet och att ge barnet en trygghet medan det vistas i förskolans verksamhet. Utifrån detta drar vi slutsatsen att även pedagoger är viktiga anknytningspersoner för barn. Vi finns där när de blir ledsna och behöver tröst, men vi finns även där när de är glada. Vi blir en trygg bas för barnen, vilket bidrar till att de trots allt utvecklas optimalt och vågar utforska världen tillsammans med pedagoger och andra barn i förskolan. Då vi är en viktig anknytningsperson för barnet i förskolan, anser vi att det är viktigt att barngrupperna minskar. Det är även viktigt att det finns tillräckligt med personal för att pedagogerna ska hinna lära känna och bry sig om varje enskilt barn. Detta tror vi kan bidra till att pedagoger lättare kan upptäcka de barn som far illa.

7. Diskussion

Under denna rubrik kommer resultatet att diskuteras samtidigt som det kopplas till vår valda forskningslitteratur samt egna reflektioner. Avslutningsvis presenterar vi hur vi hade velat gå vidare med vår forskning.

Syftet med vår studie var att undersöka hur pedagoger upptäcker och går tillväga om de misstänker eller får kännedom om barn som far illa. Vi undersökte även hur pedagogerna uppfattar sin anmälningsplikt och vilket stöd som erbjuds när de befinner sig i en anmälningsituation. Samtliga respondenter var väl medvetna om sin anmälningsplikt, dock upplevde ett flertal av respondenterna att det var tungt känslomässigt att vara med om en anmälan. Svensson, Andershed och Janson (2015) menar att en orsak till att pedagoger inte upprättar en anmälan kan vara att de saknar kunskaper om misshandel. Vi anser att det är ett stort problem om pedagoger saknar kunskap inom detta område. Om det saknas kunskaper tror vi att det bidrar till att pedagogen blundar för problemet och inte anmäler fall som borde ha anmälts.

Två respondenter berättade att de aldrig hade stött på ett barn som de misstänkte för illa. En av dem hade arbetat många år på förskola medan den andra var nyanställd. Kan det vara så att de saknar kunskaper i att upptäcka utsatta barn? Eller kan det bero på att pedagogerna är osäkra och inte vet hur de bör gå tillväga vid eventuella misstankar? Toros och Tiirik (2014) nämner att en orsak till att pedagoger väljer att inte upprätta en anmälan kan vara att de inte vet i vilken utsträckning som barnet far illa. Det kan även vara att pedagogen är rädd för att en anmälan ska bidra till en sämre relation till föräldrarna (Sundell, 1997). För oss är det viktigt att all verksam personal och även studenter på lärarutbildningen får fortbildning inom detta område. Toros och Tiirik (2014) menar att rädslan över att göra en felaktig rapport minskar om pedagoger har kunskaper om det berörda området. Fortsättningsvis anser vi att det borde framställas klart och tydligt om anmälningsplikten i förskolans läroplan.

Utifrån vårt resultat kunde vi utläsa att respondenterna hade olika uppfattningar om anmälningsplikten, men de hade även olika definitioner av begreppet ”barn som far

illa". Vi upplever att dessa olika definitioner bidrar till att pedagoger blir osäkra över om det ska upprättas en anmälan eller inte. Detta är även något som Sundell (1997) tar upp i sin studie. Han menar att en orsak till att pedagoger inte anmäler är på grund av att de är osäkra och rädda för att missta sig. En respondent berättade att hon någon gång övervägt om hon skulle göra en anmälan. Hon bestämde sig för att inte anmäla och försökte istället hjälpa barnet och föräldrarna på annat sätt. Toros och Tiirik (2014) nämner att det finns pedagoger som väntar och ser om ett barn far illa upprepade gånger under en längre period. Dessa två alternativ anser vi är tjänstefel då det går emot socialtjänstlagen som säger att pedagoger vid minsta misstanke är skyldiga att upprätta en anmälan. Vi anser att det är bättre att man anmäler direkt om det finns misstankar om barn som far illa. Det är sedan socialtjänsten som tar beslutet om barnets situation är tillräckligt allvarlig för att de ska gå vidare med anmälan. Om det hade funnits gemensamma riktlinjer eller handlingsplaner för alla förskolor i Sverige så tror vi att osäkerheten hade minskat hos pedagoger och att det resulterat i fler anmälningar. Söderman och Jackson (2011) nämner att en avsaknad av handlingsplaner kan innebära en utebliven anmälan till socialtjänsten.

För oss är det viktigt att pedagoger som överväger, gör eller har gjort en anmälan erbjuds någon form av stöd. Drugli (2003) anser att det är viktigt att pedagogerna får stöd och handledning i svåra situationer då pedagoger kan bli frustrerade, trötta och utbrända. Det kan även påverka pedagogernas förhållningssätt gentemot barnen och hur de utför sitt arbete. Förskolecheferna berättade att de stöttade sin personal i anmälningssituationerna. Ingen av de andra respondenterna nämnde något om stöd från kommunen eller socialtjänsten och det anser vi är oroväckande.

Vi har som verksamma pedagoger i förskolan erfarenhet av att upprätta anmälningar. Ett fåtal anmälningar har sedan lett till både polisförhör och vittnesmål i tingsrätten. I dessa fall fick vi enbart stöd av kollegor och förskolechef. Personligen känner vi att stöd från kommunen eller socialtjänsten hade hjälpt och stöttat oss i dessa svåra situationer, då en anmälan kan påverka oss pedagoger känslomässigt. En anmälan upprättas för att vi vill barnets bästa, men i dessa situationer kan även pedagoger bli oroliga över sin egen säkerhet då vi aldrig kan förutse hur föräldrarna reagerar på en anmälan, polisförhör eller ett vittnesmål.

I läroplanen för förskolan står det följande rader:

Förskolans uppgift innebär att i samarbete med föräldrarna verka för att varje barn får möjlighet att utvecklas efter sina förutsättningar (Skolverket, 2016).

Det innebär att pedagoger i förskolan ska sträva efter att ha ett bra samarbete för att verka för barnets bästa. Precis som Fahrman (1993) anser vi att det är viktigt att ha ett bra samarbete med barnets föräldrar då det är de som känner sitt barn bäst. En bra relation till barnets föräldrar bidrar också till bättre förutsättningar om barnet är i behov av hjälp, menar Drugli (2003).

Inger ansåg att det är viktigt att vara ärlig mot föräldrarna om pedagogerna misstänkte att barnet for illa. Drugli (2003) nämner att det är viktigt att man kontaktar föräldrarna till det berörda barnet så fort som möjligt för att få en tydligare bild av hur föräldrarna ser på situationen, men även för att kunna få en förståelse för barnets livsvillkor. Om pedagoger får en tydligare bild av barnets hemmiljö kan pedagogerna lättare se och förstå vilken slags anknytning som finns mellan barnet och föräldrarna (Karlsson, 2012). Det är även av stor vikt att pedagogerna bryr sig om och lär känna varje enskilt barn i förskolan. Det ökar möjligheterna till att tidigt upptäcka om ett barn mår dåligt (Drugli, 2003). Vi upplever att det är svårt att bryr sig om, lära känna och upptäcka utsatta barn då barngrupperna i förskolan är för stora och hela tiden växer.

Karlsson (2012) skriver att föräldrarna är de viktigaste anknytningspersonerna i barnets liv då de ska vara en trygg hamn och en trygg bas. De ska ge barnet trygghet och utrymme till att utforska sin omvärld. Vidare menar han att pedagogerna i förskolan blir en viktig anknytningsperson för barnet efter sina föräldrar. Utifrån våra egna erfarenheter vet vi att flera pedagoger på olika förskolor anser att det är viktigt att barnet vid inskolning skapar en trygg anknytning till alla i arbetslaget. Detta anser vi är fel och går emot barnets behov. Vi anser att det är barnet själv som ska bestämma vilken pedagog det vill skapa en trygg anknytning till.

7.1. Egna reflektioner

Vi ser en stark koppling till anknytningsteorin i vår studie. Anknytningen mellan barn och föräldrar är inte bara viktigt för barns utveckling (Hindberg, 2006), utan den är även viktig för föräldrar och pedagoger då vi tillsammans ska verka för barnens bästa. När ett barn har skapat en trygg anknytning till pedagogerna i förskolan kan barnet även skapa nya tillitsfulla relationer till barnen på förskolan. Utifrån denna studie drar vi slutsatsen att pedagoger har ett stort och viktigt ansvar att ge stöd och finnas där för alla barn så att de känner trygghet både på förskolan och i hemmet. För att kunna det är det viktigt att pedagoger har kunskap om hur man upptäcker barn som far illa och vågar ta sitt ansvar att anmäla i de fall det behövs.

7.2. Fortsatt forskning

Under våra intervjuer kom det fram att tre förskollärare saknar att få feedback från socialtjänsten när de har gjort en anmälan. Vad händer egentligen efter att pedagogerna på förskolan har gjort en anmälan till socialtjänsten? Och hur skulle man kunna göra så att samarbetet mellan förskola och socialtjänsten blir ännu bättre? Detta är något som vi tycker skulle vara intressant att forska vidare om.

8. Referenser

- Backlund, Å; Wiklund, S & Östberg, F (2012). *När man misstänker att barn far illa - en studie av hur professionella inom BVC, förskola och skola förhåller sig till anmälningssplikten*. Stockholm: Rädda barnen.
- Broberg, Anders (2008). *Anknytning i praktiken: tillämpningar av anknytningsteorin*. 1. utg. Stockholm: Natur och kultur.
- Denscombe, Martyn (2009). *Forskningshandboken: För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 2 upplagan. Lund: Studentlitteratur.
- Drugli, May Britt (2003). *Barn vi bekymrar oss om*. Stockholm: Liber.
- Ekelund, Gabriella & Dahlöf, Annamaria (2005). *Skarpa lägen: [om barn i svåra situationer: en handbok]*. Stockholm: Sveriges utbildningsradio (UR).
- Fahrman, Monica (1993). *Barn i kris*. Lund: Studentlitteratur.
- Hindberg, Barbro (1999). *När omsorgen sviktar: om barns utsatthet och samhällets ansvar*. 1. uppl. Stockholm: Rädda barnen.
- Hindberg, Barbro (2006). *Sårbara barn: att vara liten, misshandlad och försummad*. 1. uppl. Stockholm: Gothia.
- Holme, Idar Magne & Solvang, Bernt Krohn (1997). *Forskningsmetodik: om kvalitativa och kvantitativa metoder*. 2., [rev. och utök.] uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Irgens, Peter & Moqvist, Ingeborg (2002). *Barnmisshandel ur BRIS och barns perspektiv: om fysiska, psykiska och sexuella övergrepp mot barn*. Stockholm: BRIS.
- Karlsson, Kay (2012). *Anknytning: om att tolka samspelet mellan föräldrar och små barn*. Stockholm: Gothia.
- Olsson, Staffan (2006). *Sekretess och anmälningssplikt i förskola och skola: vägar för samverkan med hem och samhälle*. 2., [rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Skolverket (2016). *Läroplan för förskolan Lpfö 98: reviderad 2016*. Stockholm: Skolverket. <http://skolverket.se>
- Socialstyrelsen (2003). SOSFS (2003:16) *Anmälan om missförhållande enligt 14 kap.1 § socialtjänstlagen (2001:453)*. Kungälv: Grafikerna Livrenai Kungälv AB.

- Socialstyrelsen (2014). *Anmäla oro för barn: stöd för anmälningsskyldiga och andra anmälare*. Stockholm: Socialstyrelsen. Tillgänglig på Internet: <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2014/2014-6-5>
- Sundell, Knut (1997). Child-care personnel's failure to report child maltreatment: *Some Swedish evidence*. *Child Abuse & Neglect*, 21, 1, 93-105.
- Svensson, Birgitta & Janson, Staffan (2008). *Suspected Child Maltreatment: Preschool Staff in a Conflict of loyalty*. *Early Childhood Education Journal*. Volume 36, Issue 1.
- Svensson, Birgitta & Andershed, Henrik & Janson, Staffan (2015). *A Survey of Swedish Teachers' Concerns for Preschool Children at Risk of Maltreatment*. *Early Childhood Education Journal*. Volume 43, Issue 6.
- Söderman, Annika & Jackson, Karin (2011). *Barn som far illa i sin hemmiljö – BVC-sjuksköterskors upplevelser av att möta och hjälpa barnen*. *Vård i Norden*, Vol. 31, ss. 45-49.
- Toros, Karmen & Tiirik, Riine (2014). *Preschool Teachers' Perceptions About and Experience with Child Abuse and Neglect*. *Early Childhood Education Journal* (Volume 44, Issue 1, January 2016) s. 21-30.
- Trost, Jan (2010). *Kvalitativa intervjuer*. 4., [omarb.] uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Vetenskapsrådet (2011). *Forskningsetiska principer inom humanistisk samhällsvetenskaplig forskning*. Tillgänglig: <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> (Hämtad: 2016-12-16).

Elektroniska källor

- http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/socialtjanstlag-2001453_sfs-2001-453 170122
- <https://unicef.se/rapporter-och-publikationer/barnkonventionen> 161227
- <https://www.raddabarnen.se/vad-vi-gor/barn-som-misshandlas/barnaga/> 161230
- <http://www.socialstyrelsen.se/barnochfamilj/bbic/grunderna> 161227
- <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/17955/2010-3-10.pdf> 170126
- <http://www.krisesenter.org/docs/foraldrabalken.htm> 170315

Bilagor

Bilaga 1 – Intervjumall till förskollärare

1. Hur många år har du varit verksam pedagog i förskolan?
2. Har du under din utbildning till förskollärare fått beredskap för att upptäcka och hjälpa barn som far illa?
3. Har du under din verksamhet som pedagog i förskolan träffat på barn som farit illa?
4. Om ja, hur agerade du då?
5. Finns det någon handlingsplan på din arbetsplats för hur ni går tillväga?
6. När du misstänker/får kännedom om barn som far illa, hur bemöter du föräldrar och barn då?
7. Vilka rättigheter och skyldigheter har du som förskollärare i mötet med utsatta barn?
8. Vilka tecken/signaler får dig att misstänka att barn far illa?
9. När man misstänker/får kännedom om barn som far illa, vad är viktigt att tänka på då?
10. Vad tänker du på när du hör begreppet ”barn som far illa”?

Bilaga 2 – Intervjumall till förskolechef

1. Hur många år har du varit verksam som pedagog i förskolan?
2. Har du under din utbildning till förskollärare fått beredskap för att upptäcka och hjälpa barn som far illa?
3. Har du under din verksamma tid som pedagog i förskolan träffat på barn som farit illa?
4. När tycker du personalen har anledning att känna oro för ett barn?
5. Vem är det som står för anmälan?
6. Vad ska en anmälan innehålla?
7. Har ni någon handlingsplan för hur ni ska gå tillväga?
8. Är all personal informerad om dess skyldigheter och tillvägagångssätt när de möter barn som far illa?

Bilaga 3 – Informationsbrev till förskolechef

Informationsbrev till förskolechefer gällande förskollärarnas deltagande i studien

Hej! Vi är två studenter från Högskolan i Kristianstad som nu läser vår sista termin på förskolläraryrket. Vi har valt att skriva ett examensarbete om barn som far illa. Syftet med denna studie är att ta reda på hur förskollärare upptäcker och går tillväga när de misstänker eller får kännedom om att ett barn far illa. Vi anser att det är ett mycket viktigt och aktuellt ämne som berör alla som arbetar i förskolan.

I vår studie vill vi genom intervjuer av förskollärare och förskolechefer få svar på våra frågor. För att ha möjlighet att genomföra intervjuerna behöver vi ditt godkännande för att kunna skicka ut vårt informationsbrev till de förskollärare som vi valt ut. Vi önskar att du genom att fylla i talongen nedan tar ställning till om du vill att förskollärarna ska få delta i studien eller inte. Vid eventuella frågor får du gärna kontakta någon av oss för ytterligare information. Tack på förhand!

Våra kontaktuppgifter:

Namn: Jenny Arnesson

Namn: Marie Sjöstrand

Telefonnummer:

Telefonnummer:

E-post:

E-post:

Vår handledare

Namn: Torgny Ottosson

Telefonnummer:

E-post:

Med vänliga hälsningar: Jenny Arnesson och Marie Sjöstrand.

 Jag har som förskolechef tagit del av informationen, och ger mitt samtycke till att förskollärarna på min enhet får delta i studien.

Jag har som förskolechef tagit del av informationen, men samtycker **inte** till att förskollärarna på min enhet får delta i studien.

.....
Förskolechefens underskrift

.....
Ort och datum

Bilaga 4 – Informationsbrev

Informationsbrev till förskollärare och förskolechefer

Hej! Vi är två studenter från Högskolan i Kristianstad som nu är inne på vår sista termin på förskolläraryrket. Vi har valt att skriva ett examensarbete om barn som far illa. Syftet med denna undersökning är att ta reda på hur förskollärare upptäcker och går tillväga när de misstänker eller får kännedom om att ett barn far illa. Vi anser att det är ett viktigt och aktuellt ämne som berör alla som arbetar i förskolan.

För att få svar på dessa frågor vill vi genomföra intervjuer med förskollärare och förskolechefer. I vår studie följer vi de forskningsetiska principerna som Vetenskapsrådet (2002) upprättat. Det innebär att vi informerar dig om att det är frivilligt att medverka i studien, och att du när som helst kan avbryta din medverkan. Intervjuerna kommer att spelas in och transkriberas då allt material kommer att behandlas konfidentiellt för att din medverkan ska vara anonym. Inga namn eller arbetsplatser kommer att kunna identifieras då namnen kommer att vara fingerade.

Den här studien kommer enbart att användas i forskningssyfte, och endast berörda personer kommer ha tillgång till den insamlade empirin. Vid önskemål kan vår handledare och examinator vilja titta på empirin. Efter att studien är avslutad och godkänd av examinatorn kommer all insamlad empiri att förstöras. Studien kommer att finnas tillgänglig för allmänheten och den kommer även att publiceras vid Högskolan Kristianstad och i portalen DiVA. Intervjun beräknas att ta cirka 20 – 30 minuter, och för att du ska kunna delta behöver vi ha ditt samtycke till att delta i studien. Det gör du genom att skriva under samtyckesbrevet som medföljer detta informationsbrev. Därefter kan du kontakta oss så bestämmer vi en tid för intervju. Tack på förhand! Med vänliga hälsningar: Jenny Arnesson och Marie Sjöstrand.

Har du frågor är du välkommen att kontakta någon av oss:

Namn: Jenny Arnesson

Namn: Marie Sjöstrand

Telefonnummer:

Telefonnummer:

E-post:

E-post:

Vår handledare

Namn: Torgny Ottosson

Telefonnummer:

E-post:

Bilaga 5 – Samtyckesbrev

Samtyckesbrev

- Jag är informerad om studiens syfte och valet av tillvägagångssätt.
- Jag är informerad om att studien följer Vetenskapsrådet (2002) forskningsetiska principer.
- Jag är informerad om att deltagandet är frivilligt och att jag när som helst har rätt att avbryta min medverkan i studien.
- Jag är informerad om att min medverkan i studien är anonym. De uppgifter som jag uppger kommer att transkriberas för att utomstående inte ska kunna identifiera mig som person, min arbetsplats eller ort där jag arbetar.
- Jag är informerad om att all intervjumaterial som samlas in behandlas konfidentiellt och förvaras oåtkomligt för andra. Dessutom har jag också blivit informerad om att allt material förstörs efter att studien är genomförd och godkänd av examinator.
- Jag är informerad om att studien endast kommer att användas i forskningssyfte.
- Jag är informerad om att studien kommer att publiceras i DiVA och kommer finnas tillgänglig på Högskolan Kristianstad.

.....
Medverkandes underskrift

.....
Ort och datum